

Planbureau voor de Leefomgeving

Lerende evaluatie Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland: reflecties en observaties fase 1

IBP VP Werkplaats Twente

PBL / VU, 18 juni 2020

Contact: Hiddo Huitzing [hiddo.huitzing@pbl.nl]

Wat is een lerende evaluatie?

- › Tijdens uitvoering, niet achteraf
- › Voor beleid rond complexe opgaven, zoals IBP Vitaal Platteland met de dubbele ambitie van 'anders werken' en 'vitaal platteland', door vier overheden in wisselwerking tussen gebieden en landelijk.
- › Samenspel tussen onderzoekers en beleid
- › Maatwerk
- › LE IBP Vitaal Platteland:
 - Programma als geheel (vijftien gebieden plus programmaorganisatie)
 - 'Leren' = reflectie op eigen werkwijze, rol, aannames en ideeën en aanpassen acties in het licht daarvan
 - Korte doorlooptijd, langetermijnambities – betekenisvolle acties die bijdragen aan het realiseren van de ambities

2

De methode van lerend evalueren draait om de samenwerking tussen onderzoekers en partijen die betrokken zijn bij het beleid. De evaluatie wordt al tijdens de ontwikkeling en de uitvoering van beleid uitgevoerd in plaats van achteraf. De betrokkenen kunnen zo de opgedane kennis en inzichten direct gebruiken om het beleid bij te sturen. Deze methode is vooral relevant om de effectiviteit en werking van het beleid rondom complexe opgaven, zoals de 'samenhangende aanpak van de transities om een economisch vitaal, leefbaar en ecologisch duurzaam platteland te behouden en te versterken' in het IBP Vitaal Platteland, te evalueren.

Lerende evaluaties hebben, omdat ze responsief van aard zijn, verschillende uitingsvormen. De vormgeving hangt af van de (complexiteit van de) opgave, het onderzoeksobject, het (gezamenlijk geformuleerde) doel van de evaluatie en de (leer)behoeften van de betrokkenen.

Daarbij hebben we ervoor gekozen om,

- gegeven de gebiedsgerichte, bottom-up aanpak de evaluatie te betrekken op het programma, dat wil zeggen, op de vijftien gebieden plus de programmaorganisatie, niet op de individuele gebieden;
- gegeven het experimentele karakter van het programma, en het nadrukkelijke verzoek van de verzoekers om bij te dragen aan het lerende en zoekende karakter van het programma ('houd ons scherp'), de evaluatie specifiek in te richten als lerende evaluatie. 'Leren' in dit verband betekent reflectie op de eigen werkwijze, en op de aannames en ideeën omtrent problemen, oplossingen en de eigen rol bij het adresseren daarvan (zie ook; Loeber 2018);
- gegeven de langetermijnambities in relatie tot de korte doorlooptijd van het programma, in de lerende evaluatie de nadruk te leggen op het kunnen identificeren van acties en resultaten die betekenisvol zijn voor het modificeren of wegnemen van belemmeringen, en het identificeren of creëren van kansen voor het verder brengen van de beoogde transitie.

IBP Vitaal Platteland: waardevol en bijzonder

- › Er wordt interbestuurlijk samengewerkt met vier overheden in veertien gebieden (de LNV-verbinders zijn een uitkomst)
- › Er wordt gebiedsgericht gewerkt diverse partijen uit de keten als boeren, natuurorganisaties, collectieven, burgers, kennis- en onderwijs, banken en bedrijven en naburige steden
- › Er is eigenaarschap en commitment bij direct betrokkenen
- › Keerpunt. Men ziet de veelzijdige uitdagingen op het eigen gebied afkomen en heeft – veelal – het idee op een keerpunt te zitten.
- › Er is een open, kritische houding ten opzichte van het eigen handelen en uitgangspunten en een grote vraag naar kennis, zowel in de gebieden als bij de programmaorganisatie.

3

Vanuit de lerende evaluatie zijn we gevraagd om kritisch te kijken naar het programma IBP Vitaal Platteland. Het idee is om te reflecteren op wat beter kan. Bij het kritisch reflecteren op wat beter kan, is het belangrijk niet te vergeten wat voor bijzondere en waardevolle poging IBP Vitaal Platteland is om het 'anders' te doen.

- Er wordt interbestuurlijk samengewerkt met vier overheden in veertien gebieden.
- Naast de vier overheden wordt er gebiedsgericht gewerkt met een veelvoud van betrokkenen uit de keten als boeren, natuurorganisaties, collectieven, burgers, kennis- en onderwijs, banken en bedrijven en naburige steden.
- Het programma IBP VP geeft energie en geeft de betrokkenen in de gebieden het idee dat het 'juist' is. Ook het 'anders werken' – met vier overheden en – vaak – maatschappelijke actoren wordt gezien als 'juist' en 'nodig'. Daarnaast sluit de aanpak aan bij inzichten uit andere domeinen (zie oa Natuurpact op slide 6).
- Er is eigenaarschap en commitment bij direct betrokkenen.
- Keerpunt. Men ziet de veelzijdige uitdagingen op het eigen gebied afkomen en heeft – veelal – het idee op een keerpunt te zitten.
- Het programma is financieel 'klein', maar lijkt, in de ogen van de betrokkenen, toch (ondanks of juist dankzij) veel in beweging te zetten.
- Er is een open, kritische houding ten opzichte van het eigen handelen en uitgangspunten en een grote vraag naar kennis, zowel in de gebieden als bij de programmaorganisatie.

Het programma IBP VP geeft energie en geeft de betrokkenen in de gebieden het idee dat het 'juist' is. Men ziet de veelzijdige uitdagingen op het eigen gebied afkomen en heeft – veelal – het idee op een keerpunt te zitten. Ook het 'anders werken' – met vier overheden en – vaak – maatschappelijke actoren wordt gezien als 'juist' en 'nodig'. De vraag is echter wel welke richting de energie de gebieden opstuurt?

IBP Vitaal Platteland is zoekende

- › Naar de opgave. Wat vraagt een vitaal platteland? Draait dat om landbouw en milieu? Welke rol voor leefbaarheid?
- › Naar de rollen van partijen (overheid en niet-overheid) bij het in samenhang oppakken van de transities
- › Naar een invulling van de wisselwerking tussen vier overheden regionaal versus vier overheden nationaal
- › Naar hoe werk je samen op basis van gelijkwaardigheid? Wat is gelijkwaardigheid tussen overheden onderling en met andere partijen?
- › Naar de vragen: welke kennis en experimenteerruimte is nodig (en mogelijk)?

Vragen

- > Geen *business as usual*? Wat doe je nu anders dan vóór IBP? Wat zou je eigenlijk willen maar gebeurt nog niet?
- > Wat zijn de 'hete aardappelen' die het IBP VP met vier overheden en gebiedspartijen eindelijk kan oppakken? En wie pakt ze nu al vast?
- > Het schaken op tien borden tegelijk is vermoeiend, alles draait om balans tussen complexificeren en simplificeren, hoe bepaal jij die balans?

Beeld: Buitenhof, gesprek met Herman Tjeenk Willink